

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Jantunen, Jarmo Harri; Järvenpää, Taina

Title: Sateenkaarevat sinkut ja läheissuhteiset covid-19-pandemiassa : raastavaa tuskaa vai antoisaa kotoilua?

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti

Rights: CC BY-NC 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Please cite the original version:

Jantunen, J. H., & Järvenpää, T. (2024). Sateenkaarevat sinkut ja läheissuhteiset covid-19-pandemiassa : raastavaa tuskaa vai antoisaa kotoilua?. SQS : Suomen Queer-tutkimuksen seuran lehti, 18(3), 21-40. <https://doi.org/10.23980/sqs.154802>

SATEENKAAREVAT SINKUT JA LÄHEISSUHTEISET COVID-19-PANDEMIASSA

Raastavaa tuskaa vai antoisaa kotoilua?

Jarmo Harri Jantunen & Taina Järvenpää

ABSTRAKTI

Artikkelimme tarkastelee sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kokemuksia covid-19-pandemiasta ja sitä, miten suhdestatus on vaikuttanut pandemiakokemuksiin. Fokusoimme erityisesti sinkkujen ja läheissuhteissa eläviin henkilöihin, mutta myös transsukupuolisten kokemuksiin. Aineistona on Webropol-ohjelman avulla tehty kysely, josta analysoitiin tilastollisesti ja laadullisesti 474:n sateenkaareviksi itsensä määritelleiden vastauksia. Tulokset osoittavat, että läheissuhde on voinut helpottaa pandemiasta selviytymistä ja yksinäisyyttä ja että sinkut ovat selvästi kärsineet pandemian aiheuttamasta henkisestä huonovointisuudesta. Monisuhteiset ja transsukupuoliset vastaajat nostivat esiin varsinkin sateenkaarierityisiä kokemuksia, kuten monisuhteisten vaikeuden löytää parisuhteita jo olemassa olevien rinnalle ja transsukupuolisten haasteet toteuttaa sukupuoli-identiteettiään.

Tutkimuksen perusteella sinkkujen heikentynyt elämäntilanne johtui osittain siitä, että parisuhtenormatiivisuus ja singlismi näyttivät voimistuvan covid-19-pandemian aikana. Lisäksi tapaamisrajoitusten aiheuttama vertaiskohtaamisten vähentyminen heikensi yleisesti vähemmistöön kuuluvien hyvinvointia. Esitämme, että resilienssiä voimistaviin kokemuksiin on luotava mahdollisuus myös vähemmistössä oleville, sillä resilienssi auttaa katastrofeista selviämässä. Lisäksi heteronormatiivisia ja singlismiä tuottavia rakenteita on pystyttävä purkamaan ennen katastrofeja ja vähemmistöihin kuuluvia on otettava mukaan katastrofien ehkäisyyn tähtäävään työhön, koska katastrofien aikana yhteiskunnan voimavarat eivät tunnu riittävän marginaalissa olevien ihmisten erityistarpeiden huomioon ottamiseen.

Avainsanat: covid-19, hlbtqi+, katastrofit, kyselytutkimus, marginaalit, parisuhtenormatiivisuus, polyamoria, resilienssi, singlismi, suhdestatus, transsukupuolisuus

ABSTRACT

Our article looks at how members of the gender and sexual minorities have experienced the Covid-19 pandemic and how their relationship status has influenced their experiences of the crisis. We focus particularly on single individuals, those in relationships, and the experiences of transgender people. The data were collected through a survey conducted using the Webropol software, from which the responses of 474 people who identified themselves as LGBTQI+ were statistically and qualitatively analyzed. The results suggest that cohabiting relationships may have facilitated coping with the pandemic and eased loneliness, whereas singles have suffered from the mental distress caused by the pandemic. Multi-partnered and transgender respondents highlighted specific LGBTQI+ experiences, including difficulties for multi-partnered people in finding new relationships and challenges transgender people face in expressing their gender identity.

The study found that the deteriorating life circumstances of singles were partly due to the fact that relationship normativity and singlism seemed to intensify during the Covid-19 pandemic. In addition, the reduction in peer encounters caused by dating restrictions negatively impacted the well-being of minority members. We argue that resilience-building experiences should be made accessible to minority groups as well, as resilience helps cope with crises. Furthermore, heteronormative and singlism-producing structures must be dismantled before crises occur, and minority groups must be included in crisis prevention efforts, as societal resources are often insufficient to meet the specific needs of marginalized people during crises.

Keywords: couple normativity, Covid-19, disasters, LGBTQI+, living conditions, marginality, multi-partner relationships, relationship status, resilience, singlism, survey, transgender

Pandemian alettua YK on dokumentoinut, että seksuaalivähemmistöt ovat kohdanneet pahempaa syrjintää, väkivaltaa, vihapuhetta, poisjättöä, stigmoja ja esteitä. Heillä on ollut vaikeuksia päästä terveydenhuoltoon, koulutukseen, työelämään ja peruspalveluihin käsiksi. Meillä on myös todisteita siitä, että vähemmistöjen suojelusta ja oikeuksia on yritetty polkea.

YK:n pääsihteeri António Guterres Kansainvälisenä homofobian, transfobian ja bifobian vastaisena päivänä 17.5.2021 (YK 2021)

YK:n pääsihteerin kannanotto nostaa esiin huolen sateenkaari-ihmisten¹ heikentyneestä tilanteesta koronapandemian aikana. Covid-19-pandemia on aiheuttanut hyvin yleisesti sosiaalista ja fyysistä eristäytymistä, pelkoa ja epävarmuutta (ks. Gayatri & Irawaty 2022). Huolimatta kuitenkin siitä, että eri ihmisryhmillä on ollut hyvinkin erilaisia tarpeita pandemian aikana, kansainväliset ja kansalliset ohjeistukset ja rajoitukset ovat olleet kaikille yllättävänkin samansisältöisiä ja jättäneet huomiotta monet ryhmät, esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, ja heidän tarpeensa. John Wei (2023) korostaa, että pandemia saattaa jäädä merkittäväksi historialliseksi tapahtumaksi, jolla on ollut suuri vaikutus ihmisten toimeentuloon, terveyteen ja elämään, joten on erittäin tärkeää pysähtyä tarkastelemaan, millaisia nämä vaikutukset ovat olleet ja mitä niistä voidaan oppia.

Käsillä olevassa tutkimuksessa raportoidaan suomalaisten sateenkaarevien ihmisten kokemuksia pandemiasta ja elämisestä rajoitusten keskellä. Etenkin mediassa – ja paljon tutkimuksessakin – huomio on keskittynyt heterosuhteissa ja -perheissä elävien ja heteroseksuaalisten ikääntyneiden

¹ Käytämme tutkimuskirjallisuudessa yleistynyttä sateenkaari-termiä ja siitä johdettuja ilmauksia välttääksemme mm. erilaisten kirjainyhdistelmien ulossulkevuuksia. Mikäli aiemman tutkimuksen esittely tai aineiston analyysi vaativat, myös tarkkarajaisemmat termit ovat käytössä, samoin kuin vakiintuneet termit, kuten *vähemmistöstressi*.

ja nuorten ihmisten pandemiakokemuksiin. Sen sijaan kiinnostus vähemmistöjen (kriisi)kokemuksiin ja niistä dokumentointiin on ollut vähäistä (ks. esim. Langenkamp ym. 2022), ja näin on voimakkaasti myös Suomessa.² Tämä voi Gaillardin, Gorman-Murrayn ja Fordhamin (2017, 19) ja Bishopin (2020, 14) mukaan johtua siitä, että sateenkaari-ihmisten tarpeet jätetään yleensäkin helposti huomiotta katastrofitilanteissa. Suomessa vähemmistöt eivät yleensä kohtaa katastrofeissa samankaltaista julmuutta ja väkivaltaa kuin monissa muissa maissa (ks. esim. Gorman-Murray ym. 2018), mutta yhteiskunnassa vallitseva heteronormatiivisuus ja rakenteelliset käytänteet synnyttävät myös Suomessa eriarvoisuutta. Nostamme tarkasteluun etenkin läheissuhteissa elävien ja sinkkujen kokemukset, koska näitä ryhmiä koskevaa vertailevaa korona- ja katastrofitutkimusta on tehty vähän (ks. kuitenkin esim. Nkire ym. 2022; Carotta ym. 2023). Yhteiskunnan rakenteelliset muutokset (kuten tasa-arvoinen avioliittolaki) parantavat erityisesti läheissuhteissa olevien ja niihin pyrkivien hyvinvointia, ja samalla yhteiskunnassa käytävä keskustelu oikeuksista on painottunut nimenomaan parisuhteissa olevien elämään (ks. Kolehmainen, Lahti & Kinnunen 2023, 12), ja se unohtaa läheissuhteiden monimuotoisuuden. Lisäksi Kolehmaisen, Kinnusen ja Lahden (2020) mukaan sinkkuja koskeva tutkimus on ylipäätäänkin ollut vähäistä eikä etenään sa-

² Suomessa valtioneuvoston kanslia on covid-19-tutkimuskatsauksissaan ignoroinut olemassa olevan sateenkaari-ihmisiä koskevan tutkimuksen: sen koostamassa 26 katsauksessa (yhteensä n. 1 400 esiteltyä covid-19-tutkimusta) on mainittu vain yksi heitä koskeva tutkimus (ks. Valtioneuvoston kanslia 2021; Grant ym. 2021) huolimatta siitä, että esiteltyjen tutkimusten joukossa ovat myös sellaiset tutkimusteemat kuin väestön hyvinvointi ja eriarvoistuminen. Lisäksi katsauksiin nostetuissa tutkimuksissa sukupuolikäsitys on hyvin binäärinen. Myöskään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (Kestilä ym. 2022) covid-19-pandemian vaikutuksista eri väestöryhmiin raportoivassa julkaisussa ei tätä ihmisryhmää huomioida millään tavalla. Tämä nostaa räikeästi esiin sen, millaista tutkimusta on Suomen valtiojohtoon selvityksissä pidetty relevanttina ja millaisen arvon sateenkaarevat ihmiset ovat saaneet pandemiasta raportoitaessa ja toimenpiteitä suunniteltaessa.

teenkaarisinkkuja käsitellä esimerkiksi mediassa yhteiskunnallisen aseman näkökulmasta oikeastaan ollenkaan. Tämä motivoi vertailuasetelmaamme. Koska transsukupuolisten on todettu (Gorman-Murray ym. 2018; Lehtonen 2022) kohdanneen erilaisissa katastrofeissa traumatisoivia tilanteita, pahoinvointia ja hoitojen laiminlyöntiä, käsittelemme aineistomme avulla myös transsukupuolisten henkilöiden pandemiakokemuksia.

Reidin ja Ritholtzin (2020, 1103) mukaan pervonäkökulmainen pandemiatutkimus on jakautunut kahtia: yhtäältä homomiesten pandemia-aikaisen seksikäyttäytymisen ja toisaalta sateenkaarivähemmistöjen haavoittuvuuden tarkasteluun; käsillä oleva tutkimus lukeutuu jälkimmäiseen yhdessä Lehtosen (2022) sukupuolivähemmistöihin kuuluvien työelämäkokemuksia koskevan tutkimuksen kanssa. Oma tutkimuksemme perustuu kyselyaineistoon, joka kerättiin maaliskuussa 2021, jolloin pandemiassa oli meneillään ns. kolmas aalto ja viruksen saapumisesta Suomeen oli kulunut runsas vuosi. Viruksen leviämisen ehkäisemiseksi ryhdyttiin valmiuslain turvin keväällä 2021 rajuihin valtakunnallisiin ja alueellisiin sulkutoimiin, kuten liikkumis- ja tapaamisrajoituksiin, jotka vaikuttivat monella tapaa ihmisten elämiin.

Katastrofien pervouttaminen

Katastrofien pervouttaminen nostaa esiin sen, miten katastrofitilanteet vahvistavat yhteiskunnan heteronormatiivisia käyttäytymismalleja ja (uudelleen)marginalisoivat vähemmistöön kuuluvia. Osoitamme aiemman tutkimuksen ja käsillä olevan aineiston avulla, että heteronormatiiviset ja binääriset diskurssit vahvistuvat katastrofeissa ja marginalisoitujen identiteettiryhmien erityistarpeet jäävät huomiotta. Katastrofeissa myös keskiluokkainen ydinperheen normi vahvistuu muiden suhdemuotojen muuttuessa tunnistamattomiksi tai sääntelyn vuoksi mahdottomiksi

toteuttaa. Reid ja Ritholtz (2020, 1102) korostavat, että globaalin covid-19-pandemian tarkastelu queer-näkökulmasta vaatii pandemian aiheuttamien prosessien ja vaikutusten dekonstruktioita. Tämä pätee kaikkiin katastrofeihin. Niiden vaikutusten tutkimisessa ei riitä, että sateenkaari-ihmisiä käsitellään vain kohteina ja kokijoina, vaan pervouttamisen näkökulmasta on selvítettävä, mitkä tekijät tuottavat ja voimistavat heidän marginaalisuuttaan ja synnyttävät poissulkemisia katastrofeissa.

Gaillardin ym. (2017, 19) mukaan on tavallista, että monet vähemmistöryhmät jäävät huomiotta tai niitä syrjitään katastrofien aikana. Koska katastrofien aikana ei-heteronormatiivisia ja ei-cis-sukupuolisia piirteitä on pyritty pikemminkin kontrolloimaan kuin pitämään ihmisyyteen ja identiteettiin liittyvinä inherentteinä ominaisuuksina (McSherry ym. 2015, 27), voi katastrofien aiheuttama sekasorto ja epäjärjestys lisätä ennestäänkin heteronormatiivista sortoa ja jopa mielivaltaa (Gorman-Murray ym. 2018, 170). Vaikka Scott McKinnon (2017, 504) painottaakin, että katastrofit itsessään eivät ole vähemmistöjä syrjiviä, Enarson ja Pease (2016, 3), Gorman-Murray ym. (2017, 39) sekä Meriläinen (2020, 180) korostavat, että ne ovat pohjimmiltaan sosiaalisia tapahtumia, joissa poliittis-taloudelliset valtasuhteet kohtaavat sosiaalis-kulttuuriset järjestelmät; myöskään covid-19 ei ole muodostunut katastrofiksi riippumatta ihmisen käyttäytymisestä (Kelman 2020). Koska sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvin perustein marginalisoidut ryhmät ovat lisäksi usein jääneet ilman yhteiskunnallista ja poliittista asemaa sekä valtaa jo ennen katastrofejakin, nousevat sukupuoli ja seksuaalisuus merkittävään rooliin kriiseissä ja katastrofeissa. Katastrofeissa jo ennestään marginalisoituneita ryhmiä voidaan marginalisoida ja stigmatisoida edelleen niin maantieteellisin, sosiaalisin, taloudellisin, poliittisin kuin uskonnollisinkin perustein (Neumayer & Plümper 2007, 556; Gaillard 2010, 222; Gorman-Murray ym. 2018, 170), mikä voi johtaa ennen katastrofiakin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden entistä voimakkaampaan syrjintään (Gorman-Murray

ym. 2017, 48). Reid ja Ritholtz (2020, 1103) lisäksi painottavat, ettei kaikkia marginaalissa olevia voi niputtaa yhden sateenkaaritermin (esim. *queer*) alle, koska eri sateenkaari- ja identiteettiryhmillä on omanlaisensa kokemukset katastrofeista ja niiden synnyttämästä marginalisoinnista (ks. myös Barrietos ym. 2021 erityisesti eri seksuaalivähemmistöjen, kuten pan- ja aseksuaalien, osalta). Tarpeen olisi myös tarkastella intersektionaalisesti risteäviä identiteettejä; käsillä olevassa tutkimuksessa identiteeteistä tarkastellaan sekä vastaajien seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä (myös ei-cis-sukupuolet) ja niiden risteymiä läheissuhdestatuksen kanssa (mono- ja polyamoriset suhteet).

Sukupuolia ja seksuaalisuuksia epätasa-arvoistavat toimet ja asenteet voivat lisääntyä katastrofeissa (Grant ym. 2021, 648; ks. myös Daigle ja Myrntinen 2018). Tämä voi näkyä sateenkaariväen tarpeiden huomiotta jättämisenä, tai vähemmistöön kuuluvat ovat voineet kokea suoranaista diskriminointia ja väkivaltaa. Katastrofit on myös voitu julistaa esimerkiksi uskonnollisin perustein ”syntisten” vähemmistöjen aiheuttamiksi tapahtumiksi. (Gaillard ym. 2017, 19–20; Gorman-Murray ym. 2017, 42; Gorman-Murray ym. 2018, 170; Reid & Ritholtz 2020, 1102.) Hälyttäviä syrjimis- ja väkivaltatapauksia on raportoitu ympäri maailman katastrofin yhteydessä: Esimerkiksi Australiassa kriisipalvelut ja -keskukset eivät ole olleet vähemmistöille saavutettavia tai turvallisia paikkoja (Gorman-Murray ym. 2017, 44–45), Japanissa on voitu evätä pääsy HIV-hoitoihin sairaaloiden kapasiteettien luhistuessa (Yamashita ym. 2017, 68–69), New Orleansissa trans- ja lesbonaisilta on kielletty naisille tarkoitettujen suihkutilojen käyttö ja samaa sukupuolta olevien pariskuntien jäsenet on erotettu toisistaan (D’Ooge 2008) ja Haitissa sateenkaari-ihmisiä on raiskattu ”korjaavana” toimenpiteenä tai esimerkiksi ruoan vastineeksi (Gorman-Murray ym. 2017, 42). Kالتointohtelu on lisännyt mielenterveysongelmia, joita ei ole kuitenkaan voitu hoitaa terveyden- ja sosiaalihuollon rakenteiden kuormituttua ja luhistuessa, mikä on puolestaan

voinut johtaa itsetuhoisiin ratkaisuihin. (Gorman-Murray ym. 2017, 42; Gorman-Murray ym. 2018, 180.) Huomionarvoista on, että katastrofien aikana myös marginaaliryhmien sisällä ja kesken on voitu luoda omia sorrettuja marginaaleja: esimerkiksi transhenkilöt ovat kohdanneet paitsi heteronormatiivista myös lesbonaisten, homomiesten ja biseksuaalien harjoittamaa syrjintää (Gorman-Murray ym. 2018, 168).

Toisaalta katastrofit voivat olla myös vähemmistöyhteisöjä tiivistäviä tapahtumia: kun yhteisöissä luodaan selviytymiskeinoja aiempien kokemusten, taitojen ja verkostojen avulla, syntyy kapasiteettia, joka ilmenee sekä yksilön omana että sosiaalisesti rakennettuna toimijuutena, kykynä ylläpitää toimintakykyä eli resilienssiä³ ja kykynä tehdä itsen ja yhteisön jäsenten kannalta selviytymistä auttavia ratkaisuja (Brown & Westaway 2011, 322–323; Gorman-Murray ym. 2017, 40). Marginaalissa oleminen ei siten aina johda pelkästään negatiivisiin kokemuksiin katastrofin aikana, joskin Meriläinen (2020) korostaa, että resilienssin epäpoliittisella ja yksinkertaistavalla tulkinnalla voi olla marginalisoitujen ihmisten hyvinvointia heikentävä vaikutus.

Pervot marginaalit ja covid-19

Muiden katastrofien tapaan myös koronapandemian aikana marginalisoidut ryhmät ovat kohdanneet omanlaisiaan haasteita. Se, miten sateenkaarihenkilöt ovat kokeneet pandemian, on riippunut muun muassa iästä, sukupuolesta, identiteetin kehittymisen vaiheesta, perheen tuesta

3 Resilienssin käsitettä on pyritty haastamaan viimeaikaisessa tutkimuksessa. Sen sijaan että sitä tarkastellaan yksilön tai yhteisön kriisinkestävyysnä ja toimintakyvyn palautumisena, resilienssiä voidaan selittää mm. erilaisten taloudellis-poliittisten ja institutionaalisten toimien sekä katastrofia edeltävien ja seuraavien toimenpiteiden ja tapahtumien avulla (ks. Meriläinen ym. 2021).

ja tarjolla olevista tukimuodoista. Toistaiseksi on tarkasteltu runsaasti erityisesti nuorten pandemiakokemuksia. Sateenkaarinuoret ovat voineet kokea pandemian aiheuttaman eristyksen voimakkaasti hyvinvointia heikentävä tekijänä: Eristys on estänyt pääsyn turvalliseksi koettuihin paikkoihin, kuten kouluihin ja harrastustiloihin, ja nuorten on pitänyt jäädä kotiin esimerkiksi sellaisten vanhempien kanssa, jotka eivät ole tukeneet nuoren identiteetin kehittymistä tai ovat olleet jopa sateenkaarifobisia. Transnuorten sukupuolidysforia on myös lisääntynyt kotona vietetyn eristyksen aikana. (Lapsistrategian koronatyöryhmä 2020, 53; Fish ym. 2020, 451; Grant ym. 2021, 656; Pacey ym. 2021, 100–102.) Nuoret ovat kaivanneet myös ystävien ja ammattilaisten muodostamia tukiverkostoja, ja he ovat voineet kokea myös huolta vertaistensa hyvinvoinnista. Samanaikaiset vaikeudet oman identiteetin rakentamisessa ja ongelmat tuen saamisessa ovat entisestään heikentäneet hyvinvointia ja lisänneet itsetuhoisia ajatuksia. (Fish ym. 2020; ks. myös Barzilay ym. 2020, 3; De Man ym. 2021; Parikka ym. 2022.)

Myös sateenkaariaikuiset ovat tunteneet enemmän jaksamiseen ja selviytymiseen liittyviä haasteita sekä kärsineet enemmän sosiaalisesta eristäytymisestä kuin heteroseksuaalit (Baumel ym. 2021). Eristäytyminen on aiheuttanut huolta yhteisöllisyyden kokemisen ja oman sateenkaari-identiteetin näkyvyyden vähenemisestä (Grant ym. 2021, 656). Goldbach, Knutson ja Milton (2021, 123) nostavat puolestaan esiin muun muassa sateenkaari-ihmisten sosiaalisen eriarvoistumisen terveydenhuollossa: Kuten muissakin katastrofeissa, myös covid-19:n aikana esimerkiksi Kiinassa on raportoitu HIV-positiivisten homo- ja bi-miesten vaikeudesta päästä hoitoihin (Wei 2023, 16). Etelä-Afrikassa pakolaistausta yhdistettynä sateenkaari-identiteettiin on aiheuttanut ongelmia saavuttaa yhteiskunnan järjestämiä tukipalveluja, kuten ruoka- ja majoitusapua (Reid & Ritholtz 2020). Pandemian aiheuttama syrjintä on siten pahentanut sateenkaari-ihmisten ennestäänkin vakavia terveyshuolia (Krause 2021).

Suomalaisittain vähäistä queer-covid-19-tutkimusta edustaa Lehtosen (2022) kyselytutkimus sukupuolivähemmistökokemuksista. Siinä paljastui esimerkiksi, että vastaajista 70 % koki yksinäisyyden lisääntyneen, 54 % itsensä entistä ahdistuneemmaksi, 39 % masentuneemmaksi ja 33 % pelokkaammaksi. Myös itsetuhoiset ajatukset olivat kasvaneet 17 prosentilla, ja 40 % koki voivansa ylipäänsä entistä huonommin pandemian vuoksi. Lisäksi sukupuolivähemmistöön kuuluvien työllistyminen on saattanut entisestään heikentyä. Lehtonen (2021; 2022, 90) korostaa lisäksi, että pandemiaan liittyvät kokemukset voivat olla myös alueellisesti jakautuneita: erityisesti pääkaupunkiseudulla elävät ovat voineet kokea pandemian erityisen raskaasti muuta maata pitemmän eristyksen ja etätöiden keston sekä ihmispaljouden aiheuttaman tartuntariskin vuoksi.

Vaikka pandemian on todettu lisäävän pahoinvointia ja vähemmistöstressiä, aiemmat kokemukset ovat voineet kuitenkin helpottaa siitä selviytymistä (Goldbach ym. 2021; Gonzalez ym. 2021). Esimerkiksi HIV/AIDS-epidemian kokeneet homomiehet ovat tunteneet, että aiemmat kokemukset sairaudesta ja stigmatisaatiosta ovat auttaneet selviämään myös covid-19-pandemiasta, koska myös HIV/AIDS-epidemian aikaan vallitsi voimakas epätietoisuus taudin etenemisestä ja sopivista hoidoista. Nämä kokemukset ovat auttaneet ymmärtämään suojautumisen tärkeyden ja luottamaan terveydenhuoltoon. (Quinn ym. 2021.) Lehtosen (2022, 85) tutkimus puolestaan paljastaa, että 10 % kyselytutkimuksen ei-cis-sukupuolisista vastaajista oli kokenut heihin kohdistuvan syrjinnän tai epäasiallisen kohtelun vähentyneen koronapandemian aikana, koska oli siirretty etätöihin kotiin. Samalla etätöskentely on myös vähentänyt painetta noudattaa työyhteisön sukupuolionormeja. Aiemmat kokemukset ovat siis voineet vahvistaa resilienssiä, ja jotkut ovat kokeneet pandemia-ajan jossain määrin positiivisestikin.

Sinkut ja läheissuhteiset covid-19-pandemiassa

Kolehmainen ja Lahti (2020, 106–107) toteavat, että sateenkaarisinkkujen suhdevalinnat ovat monin tavoin ”outoja” suhteessa keskiluokkaiseen ydinperhenormiin, sillä sinkkuus ja yksin eläminen nivoutuvat paitsi hetero- myös parisuhtenormatiivisiin rakenteisiin. Näin ollen sateenkaarisinkkujen osaksi on tullut kaksinkertainen marginalisoituminen. Koska sinkkuja ei välttämättä tunnusteta marginalisoiduksi ryhmäksi, sinkkuuteen liittyvä syrjintä eli singlismi (DePaulo & Morris 2005) ja epätasa-arvo esimerkiksi palveluiden saatavuudessa ja päivittäisessä arjen tuessa jäävät yhteiskunnallisesti tunnistamatta ja ongelmat säilyttyvät yksilöiden itsensä ratkaistavaksi (Kolehmainen & Lahti 2020, 106; Kolehmainen ym. 2023). Lisäksi eriarvoisuus ulottuu yhteiskunnan rakenteista kumpuaviin tunnekokemuksiin, joissa parisuhde ja perhe-elämä liitetään perinteisesti onnellisuuteen ja sinkkuus muun muassa häpeään ja yksinäisyyteen (Kolehmainen & Lahti 2020, 107–108).

Koska sinkkuuden kokemukset vaihtelevat tilanteisesti ja ajallisesti (Kolehmainen ym. 2023), on oletettavaa, että katastrofien sattua tänäkin ennestään marginaalissa olevan ryhmän yhteiskunnallinen eriarvoisuus korostuu ja siten suhdestatus on vaikuttanut pandemiakokemuksiin. Sateenkaari-ihmisillä on usein perinteisten perhesuhteiden rinnalla tai niitä korvaavina muita läheisiä ihmissuhteita, jotka toimivat tukiverkkona ja ns. valittuna perheenä (Alasuutari 2020, 180; Weston 1991), ja näihinkin verkostoihin, samoin kuin monisuhteisten läheissuhdeverkostoihin, covid-19 on oletettavasti vaikuttanut.

Aiemmin onkin havaittu, että läheissuhteissa elävät ovat selvinneet covid-19-pandemiasta ainakin jossain määrin paremmin kuin sinkut. Läheissuhteisten ahdistuneisuus ja masennus on ollut lievempää, koska selviytymisessä ovat auttaneet hyvä kommunikaatio ja aiemmin hankit-

tujen selviytymisstrategioiden hallinta, hyvä taloudenhoito ja käytännön yhteiseloa vahvistavat rutiinit, kuten yhteiset ruokailuhetket, kodinhoito ja viestintäteknologian käyttö (Gayatri & Irawaty 2022, 133–137; Nkire 2022). Lapsiperheissä puolestaan pandemia saattoi lisätä yhdessä vietettyä aikaa lasten kanssa (Gayatri & Irawaty 2022, 133). Langenkamp ym. (2022) ja De Man ym. (2021) havaitsivat vuorostaan sinkkujen kärsineen enemmän sosiaalisten suhteiden puutteesta ja eristäytymisestä sekä näiden aiheuttamasta yksinäisyydestä ja masennuksesta.

Läheissuhteisten positiivisten kokemusten lisäksi pandemia on aiheuttanut Gayatrin ja Irawatyn (2022) useita maita koskevan katsauksen mukaan myös lastenhoidon ja kotitalouden ylläpitämisen aiheuttamaa stressiä tai jopa johtanut ääritapauksissa ihmisyyttä loukkaavien tekojen, kuten lasten hyväksikäytön, lisääntymiseen yhdessä vietetyn ajan lisääntyessä. Heteronaiset taas ovat kokeneet suhteissaan miehiä enemmän ahdistusta sekä fyysisen ja emotionaalisen läheisyyden puutetta (Cornelius ym. 2022, 3652). Yksinhuoltajat kärsivät puolestaan stressistä, taloudellisista ongelmista ja myös yksinäisyydestä enemmän kuin kahden vanhemman perheet (Langenkamp ym. 2022).

Aineisto ja menetelmät: kyselyvastauksen tilastollinen ja laadullinen analyysi

Tutkimuksen aineisto on peräisin kyselystä, joka tehtiin maaliskuussa 2021 tutkimusta *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö-segregaatio ja stigmatisoituneet paikat* varten. Kysely sisälsi kysymyksen *Millä tavalla koronaepidemia (covid-19) on vaikuttanut elämääsi erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvan näkökulmasta?* Vastausajankohta osui valtakunnalliseen sulkuaikaan, jolloin pandemiaan liittyvistä toimenpiteistä oli kokemuksia runsaan vuoden ajalta. Kyselyyn vastasi 521 yli 15-vuotiasta sateenkaarevaa henkilöä, ja tähän covid-19-kyselykseen rea-

gointeja saatiin 509:ltä; näistä poistettiin lopuksi kysymyksen ohittamista merkitsevät, pelkän viivan tai jonkin muun merkin sisältävät vastaukset, minkä jälkeen vastausten kokonaismääräksi saatiin 474. Kysely toteutettiin Webropol-työkalulla ja jaettiin useiden järjestöjen ja yhdistysten (mm. Seta ry., Suomen seksologinen seura, Sinuiksi-tukipalvelu) ja ryhmien (mm. Sateenkaari-Suomi, Sateenkaariperheet, Sukupuoleltaan moninaiset, DreamWear Club) sähköpostilistojen, Twitter-tilien ja Facebook-sivujen avulla.⁴ Kyselylomake sisälsi osion, jossa kysyttiin vastaajien taustatietoja (mm. ikä, suhdestatus, koulutus, seksuaalinen ja romanttinen suuntautuminen, sukupuoli- ja sukupuoli-identiteetti, sukupuoli-identiteettiä. Ei-cis-sukupuolisten vastauksia käsitellään kuitenkin erikseen lähemmin, koska aiemmassa tutkimuksessa (esim. Yamashita ym. 2017; Reid & Ritholtz 2020) on nostettu esiin transsukupuolisten erityisongelmat katastrofien aikana ja heidän lukumääränsä vastaajien joukossa on suuri (n = 144). Monisuhteisten vastaajien (n = 25) parisuhdejärjestelyt ja kokemukset pandemiasta poikkeavat monoamorisissa suhteissa olevien vastauksista jossain määrin, ja haluamme nostaa myös nämä artikkelissa esiin.

Analyysi toteutettiin tilastollisen avainsana-analyysin ja teoreettisen kriittisen lähiluvun avulla (ks. mm. Jantunen & Juvonen 2021). Avainsana-

4 Kysely pilotoitiin 12:lla sukupuolentutkimuksen ja queer-lingvistiikan tutkijalla ja sateenkaarivähemmistöön kuuluvalla henkilöllä, ja siihen tehtiin tarkennuksia.

analyysia varten aineistot muutettiin korpusluettavaan muotoon, jolloin tekstit ns. perusmuotoistettiin (*Tehnyt elämän yksinäiseksi -> tehdä elämä yksinäinen*), mikä mahdollisti aineiston keskeisen sanaston analysoinnin myöhempää teemoittelua varten. Sinkkujen ja läheissuhteissa olevien vastauksia (yhteensä n. 12 000 sanaa tekstiä) verrattiin erikseen menetelmän mukaisesti laajaan vertailuaineistoon (6 milj. sanaa tekstiä), joka sisälsi muun muassa uutis- ja verkkokeskustelutekstejä⁵. Menetelmällä saatiin esiin nimenomaan tutkimusaineistoille tyypilliset ja niiden sisältöä kuvaavat avainsanat (n = 116), minkä jälkeen niistä luokiteltiin tutkimuksen kannalta merkitykselliset sanat temaattisiksi ryhmiksi. Luokittelussa tarkistettiin merkitys kontekstista: esimerkiksi sanat *kumppani*, *parisuhde* ja *suhde* sijoittuvat taulukossa (1) eri luokkiin, koska sinkut viittaavat näillä toiveeseen löytää (uusi) romanttinen suhde, läheissuhteiset puolestaan olemassa olevaan perhe- ja parisuhteeseen. Syntyneet ryhmät paljastavat kummankin vastaajajoukon vastauksista nousevat temaattiset kokonaisuudet. Näin saavutettiin tieto siitä, mitkä teemat nousevat ryhmässä esiin tilastollisin perustein. Tämän jälkeen aineistoa lähiluettiin ja vastauksista nousevia teemoja luokiteltiin edelleen merkityskokonaisuuksiin avainsana-analyysin viitoittamana. Myös lähiluvussa löydettyjä kategorioita (ks. liite) kvantifioitiin ja testattiin tilastollisesti ryhmien välisen erojen havaitsemiseksi.⁶ Näin saavutettiin sekä tilastollisen että laadullisen analyysin hyödyt, ja erityisesti laadullisen analyysin avulla kattava ja systemaattinen kuva vastauksista ja myös selityksiä määrällisen analyysin tuloksiin. Jäljempänä tulosten esittelyssä aineistosta poimitut esimerkit on kursivoitu ja avainsanat on lihavoitu.

5 Analyysissa käytettiin WordSmith Tools -analyysityökalua.

6 Tuloksissa ilmoitetaan tarpeen mukaan lukumäärä, suhteellinen osuus ja merkitsevyys z-testin mukaan ((p>0.1) -, (p<0.1) *, (p<0.05) **, (p<0.01) ***).

Koska vastaajat muodostavat niin sanotun erityisen henkilötietoryhmän, aineistoa käsitellään tieteellistä tutkimusta koskevien TENK:n eettisten ohjeiden ja tietosuojalain 6 §:n 7-kohdan mukaisesti. Kyselyyn vastaaminen tapahtui anonyymisti, eli vastaajilta ei kysytty suoria henkilötietoja, jolloin aineiston käsittelijällä ei ole pääsyä tunnisteelliseen henkilötietoon eikä hänellä ole mahdollisuutta yhdistää uusia tietoja. Seksuaalisuutta ja sukupuoliä koskettavissa kysymyksissä vastaajilla oli mahdollisuus itsemäärittelyyn. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, ja vastaaja saattoi keskeyttää vastaamisen milloin halusi.

Tulokset

Luomme tässä luvussa aluksi yleiskuvan siitä, missä määrin pandemia on vaikuttanut käsillä olevan aineiston valossa sateenkaari-ihmisten elämään. Sen jälkeen siirrymme käsittelemään avainsana-analyysin ja avainsanojen luokittelun avulla saatuja tuloksia. Käsittelymme alkaa ystävyyss- ja romanttisten suhteiden ja vertaistapaamisten merkityksestä ja muutoksesta pandemian aikana, minkä jälkeen fokusoimme henkiseen hyvinvointiin sekä monisuhteisten ja ei-cissukupuolisten kohtaamiin erityisiin ongelmiin.

Läheissuhde ja kotoilu helpottivat elämää

Merkillepantavaa on, että yksineläjistä vain 14,6 % (n = 30) ilmoitti, ettei pandemia ole vaikuttanut mitenkään heidän elämäänsä sateenkaari-ihmisenä (*Ei erityisesti mitenkään, ihan samassa jamassa ne heterotkin on [S]*). Läheissuhteissa elävistä sen sijaan peräti 42,5 % (n = 114, ***) kertoi, ettei pandemialla ole ollut vaikutusta tästä näkökulmasta. Ero on selvä, ja vastauksista käy ilmi, että läheissuhteen ja yhdessä asumisen katsottiin ikään kuin suojaavan pandemialta (*Lgbtq-ihmisen näkökulmasta covid-pandemia*

ei ole vaikuttanut elämääni, koska asun avoliitossa [L])⁷ ja suhde on voinut jatkaa laadukkaana (*Olen vakituudessa parisuhteessa. Onneksi! Elämämme koronaepidemian aikana on laadullisesti ollut varsin hyvää [L]*). Myös suhteen taloudellinen tilanne on voinut vaikuttaa suotuisasti pandemiasta selviämiseen: *Meillä on myös hyvä taloudellinen tilanne ja pystymme tilaamaan ruokaa kotiin halutessamme [L]*. Kaikki pariskunnat eivät kuitenkaan asu yhdessä, ja pandemia on voinut muuttaa suhteen laatua: *Koronaepidemian myötä suhde [paikkakunta] asuvaan nykyiseen kumppaniini on saanut enemmän etäsuhteen piirteitä [L]*. Vastaajien joukossa oli jonkin verran myös sellaisia, jotka olivat löytäneet pandemian vaikutuksista selvästi positiivisiakin puolia. Läheissuhteessa olevat nostavat tyypillisesti esiin kotoilun lisääntymisen ja sen positiiviset vaikutukset, kuten yhteisen ajan lisääntymisen puolison kanssa (*Antanut aikaa olla enemmän kotona, mitä molemmat puolisoni kanssa arvostamme [L]*). Etätöihin siirtyminen ja sen aiheuttaman, työyhteisön tarjoaman ”henkireiän” häviäminen (Lehtonen 2022, 86) ja jatkuva yhdessäolo eristyksissä kumppanin kanssa ovat kuitenkin voineet kiristää välejä (Malmquist ym. 2024, 973–974) ja luoda tilanteita, joissa on syyllistytty lähisuhdeväkivaltaan (Grant ym. 2021, 655–658), mutta omassa kyselyssämme ei tällaista juuri nostettu esiin, kuitenkin yhden vastaajan [*p*]arisuhde on kylläkin ajautumassa kriisiin, ja on mahdollista, että koronan aiheuttama työstressi kummallakin osapuolella on vaikuttanut asiaan [L].

Tavatonta ei kuitenkaan ole, että läheissuhteissakin elävät mainitsivat huolia, joita pandemia on tuonut elämään mutta joiden ei koeta olevan erityisesti sateenkaarevuuteen liittyviä. Tällaisia ovat muun muassa yksinäisyys ja kotona vietetyn ajan lisääntyminen (*Pandemian aikaan on tylsää ja yksinäistä, olipa homo tai ei [L]*) tai työhön ja terveyteen liittyvät seikat (*Korona on vaan vaikuttanut työllisyyteen ja joidenkin terveydellisten tutkimuksen siirtymiseen [L]*).

7 S = sinkut, ilman läheissuhdetta elävät, L = läheissuhteissa elävät.

Siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan vastauksia ja ryhmiä yksityiskohtaisemmin. Analyysimme perustuu avainsanojen temaattiseen luokitteluun, jonka tulokset on kuvattu taulukossa 1.

TEEMAATTISET LUOKAT	SINKUT	LÄHEISSUHTEISET
Sosiaaliset suhteet	<i>tavata, kontakti, ystävä, sosiaalinen, ihminen, tapaaminen, elämä, uusi, kohtaaminen, tutustua, nähdä (11/331)</i>	<i>sosiaalinen, tavata, elämä, kontakti, ystävä, tapaaminen (6/159)</i>
Romanttiset ja seksisuhteet	<i>Tinder, treffit, kumppani, suhde, parisuhde, romanttinen, seura, seksuaalinen (8/77)</i>	
Taphtumat	<i>Pride, tapahtuma, Seta, perua, järjestää (5/63)</i>	<i>Pride, perua, tapahtuma, homobaari, Seta (5/61)</i>
Tapaamisen tapa työssä ja vapaa-ajalla	<i>etä, live, netti, harrastus (4/34)</i>	<i>etä, etätyö, kuntosali, vapaa-aika, työ (5/58)</i>
Henkinen hyvinvointi	<i>yksinäinen, mielenterveys, yksinäisyys, hankala (4/36)</i>	<i>yksinäisyys, hyvinvointi, rajoittaa (3/21)</i>
Vähemmistöt ja identiteetti	<i>seksuaalivähemmistö, sukupuoli-vähemmistö, seksuaali (3/22)</i>	<i>seksuaalivähemmistö, sateenkaareva, kuuluminen, kuuluu, vähemmistö, sukupuoli (6/55)</i>
Perhe ja koti		<i>puoliso, koti, kumppani, parisuhde, suhde, asua, viettä (7/128)</i>

Taulukko 1. Avainsanat ja luokittelu aineistoittain (avainsanat lueteltu merkitsevyyssjärjestyksessä).

Ystävät, läheiset ja uudet suhteet

Sinkkujen vastauksissa korostuvat erityisesti sosiaalisiin suhteisiin liittyvät ilmaukset (taulukko 1). Tämän ryhmän muodostavat sanat (yhteensä 331 sanaesiintymää), joiden avulla kuvataan ihmisten tapaamista (– – *vietän paljon aikaa yksin asunnollani, eikä minulla ole tarpeeksi tärkeitä, syvempiä kohtaamisia ihmisten kanssa [S]*) tai olemassa olevien kontaktien vähentymistä (*Enimmät sosiaaliset kontaktit ovat jääneet muutamiin parhaisiin tuttuihin [S]*). Huomionarvoista on kuitenkin, että sosiaalisiin suhteisiin liittyviä mainintoja on yhtä lailla myös läheissuhteisilla: sosiaalisten suhteiden vähenemistä tai ystävien ja läheisten tapaamista koskevien kommenttien määrä on aineistossa yhtä suuri (S: 20,9 %, n = 43; L: 20,1 %, n = 54, –).

Vastaukset tukevat aiempia havaintoja siitä, että molemmilla ryhmillä on sosiaalisten suhteiden merkitys yhtäläinen (ks. esim. Carotta ym. 2023). Sen sijaan nimenomaan uusien tuttavuuksien löytymisen mainitsivat sinkut läheissuhteisia useammin (S: 11,2 %, n = 23; L: 5,2 %, n = 14, **), mikä nostaa myös taulukossa (1) olevien avainsanojen määrääkin sinkkuaineistossa (*Vähemmän tapaa uusia ihmisiä [S]*). Läheissuhteissa elävät eivät ole kaivanneet uusia tuttavuuksia yhtä usein kuin sinkut, joskaan aivan tavatonta se ei ole: *ei ole päässyt tutustumaan uusiin ihmisiin samalla tavalla kuin aikaisemmin [L]*.

Läheissuhteissa elävien vastauksista erottuvat erityisesti ystävyysuhteiden ylläpitoon liittyvät seikat (*Kuitenkin vahvasti kaipaamme ystävien tapamista kotonamme, heidän luonaan ja muualla [L]*), joskaan kaikki eivät ole pidättäytyneet ystäviensä tapaamisesta (*Elän parisuhteessa ja olen nähnyt lähimpiä ystäviäni myös koronan aikana [L]*). Merkille pantavaa on, että biologisiin tai juridisiin parisuhteen ulkopuolisiin perheenjäseniin liittyviä ilmauksia ei noussut avainsanalistalle, ja niiden osuudet jäivät myös lähiluvussa pieniksi (S: 2,4 %, n = 5; L: 3,7 %, n = 10, –). Tämä voi kieliä siitä, että ystävät saattavat olla sateenkaariväelle monella tapaa merkityksellisempiä ja he voivat muodostaa valitun perheen biologisen ja juridisen perheen tilalle tai rinnalle. Vähemmistöön kuuluvat ovatkin voineet kärsiä pandemian aikana katkenneista suhteista valittuihin perheisiin: *Kärsin siitä, etten voi tavata - - itse valittua perhettä niin paljon kuin haluaisin/ollenkaan [S]*) (ks. myös Fish ym. 2020, 451). Vaikka sateenkaarevat ihmiset turvautuvat katastrofeissa usein oman kasvuperheensä apuun ja jopa muuttavat takaisin kotiinsa, joitakuita muutto voi kuitenkin ahdistaa, sillä se voi pakottaa heidät takaisin kaappiin ja piilottamaan identiteettinsä (Gorman-Murray ym. 2017, 46). Tässä kyselyssä teema ei noussut juuri esiin, joskin yksittäisiä kaapissa olemiseen liittyviä kommentteja löytyi: *Kun en ole tavannut sukulaisia, olen päässyt jopa helpommalla tässä suhteessa, koska olen käytännössä kaapissa sukulaisilleni [L]*.

Romanttisten suhteiden kaipuu

Erityisen selvästi aineistot eroavat toisistaan, kun tarkastelu siirretään romanttisiin ja seksisuhteisiin: sinkkuaineistossa tähän kategoriaan luettujen avainsanojen määrä on 77, läheissuhdeaineistossa näitä avainsanoja ei ole, ja myös lähiluku tukee havaintoja. Deittailun ja seurustelusuhteen syntyamisen (S: 18,4 %, n = 38; L: 2,2 %, n = 6, ***) ja parisuhteen löytämisen (S: 8,7 %, n = 18; L: 1,5 %, n = 4, ***) mahdollisuus korostuu sinkkujen vastauksissa. He ovat kärsineet siitä, että deittailusta ja kumppanin etsimisestä on tullut vaikeaa (*Ihmisten tapaaminen ja varsinkin kumppanin etsiminen on lähes mahdotonta [S]; Treffit on paljon hankalampaa kaikkien rajoitteiden ja oman varovaisuuden takia [S]*). Tämä on aiheuttanut myös ahdistusta: *Kumppanin löytämisen mahdollisuus on hiipunut olemattomiin, mikä aiheuttaa raastavaa tuskaa [S]*. Myös uusien seksisuhteiden mahdollisuus näkyy sekä avainsanoissa että laadullisissa analyysissa: *Normaalinaikana seksuaalinen elämä olisi aktiivisempaa kuin epidemian aikana [S]; Nettitreffit ovat vähän vähentyneet ja osa ns. vakipanoista ei nyt liiku [S]*, (S: 7,8 %, n = 16; L: 2,6 %, n = 7, **). Kuitenkin myös läheissuhteisten vastauksista löytyy muutama kommentti romanttisen tai seksiseurauksen löytämisen hankaluudesta (*Myös satunnaiset seksitreffit ovat muuttuneet muutaman vakituisen suhteen ulkopuolisen ystävän kanssa harrastamiseksi [L]*).

Riskikäyttäytymistään ei haluta harjoittaa yksinäisyyden uhallakaan: *Treffit ventovieraan kanssa tuntuu myös koronan takia riskikäyttäytymiseltä. Rajoitettava ja ahdistavaa [S]*. Lisäksi pandemia on tuonut haasteita myös jo alkaneisiin uusiin ihastus- ja seurustelusuhteisiin: *Lähiaikainen ihastukseni myös pelkää koronaa niin paljon, ettemme ole voineet tavata kunnolla. [S]*. Kumppanin löytämisen rinnalla esiin nousee myös kokemus ihmisen perustarpeen, läheisyyden, puutteesta: *Tämä [seuran puute] on vaikuttanut negatiivisesti hyvinvointiin, läheisyyttä olisi kiva saada [S]*.

Vastaavanlaisia kokemuksia on ollut pandemian aikana luonnollisesti

muillakin kuin sateenkaari-ihmisillä (ks. esim. Candel & Jitaru 2021), eli tilanne ei ole sinänsä sateenkaarierityinen. Vastauksia tarkastellessa on kuitenkin syytä muistaa, että sateenkaarevien ihmisten mahdollisuus löytää romanttisia suhteita on muita vaikeampaa (ks. esim. Blair & Hoskin 2019), ja pandemia on vaikeuttanut kumppanin etsimistä entisestään.

Vertaistapaamiset turvallisissa tiloissa, tapahtumissa ja verkossa

Selvästi sateenkaarierityisiä ilmauksia ovat tapahtuma-luokkaan kuuluvat avainsanat (taulukko 1), ja ne ovat lähes samoja molempien ryhmien vastauksissa. Ryhmät ovatkin hyvin samankaltaisia sen suhteen, miten erilaisten tapahtumien ja palveluiden peruuntuminen nostettiin vastauksissa esiin. Vähintään kerran tapahtumien perumisen on maininnut joka neljäs vastaaja kummastakin ryhmästä (S: 27,2 %, n = 56; L: 25,5 %, n = 69, -). Ryhmien välillä ei myöskään ole eroja sen suhteen, mitkä aktiviteetit tässä yhteydessä mainittiin: esimerkiksi (homo)baarien ja ravintoloiden sulkeminen saivat mainintoja suunnilleen yhtä usein (S: 9,7 %, n = 20; L: 7,7 %, n = 20, -): *Joskus olisi kiva käydä teatterissa, oopperassa, gaybaarissa tanssimassa, ulkona illanvietossa [L]*. Samoin myös pridet ja muut sateenkaariväelle suunnatut tapahtumat mainittiin usein (S: 11,7 %, n = 24; L: 10,0 %, n = 27, -): *Priden puuttuminen oli kova kolaus, sillä se on itselleni sellainen tapahtuma -, mitä odottaa aina innolla [L]; Kaikki sellaiset tapahtumat, joissa olisi ollut mahdollista tavata muita sateenkaari-ihmisiä ja löytää ystäviä tai jopa kumppaneita, on peruttu [S]*. Myös avainsanat *seksuaalivähemmistö* ja *sukupuolivähemmistö* liittyvät usein keskusteluun siitä, ettei kaltaisten tapaamiseen ole ollut tilaisuutta (*En ole pystynyt tapaamaan muita seksuaalivähemmistön edustajia [S]*). Vertaistapaamisten puute saattoi liittyä myös hengellisen elämän näivettymiseen: *Eniten harmittaa, että Tampereen seurakuntien sateenkaarimessua ei voida järjestää normaalisti eikä hengellinen sateenkaari-ihmisten vertaisryhmä kokoonnu tavalliseen tapaan [S]*.

Aineiston perusteella on selvää, että erilaiset turvallisiksi koetut tilaisuudet, tapahtumat ja tapaamispaikat ovat tärkeä osa arjen rutiineja suhdestatuksesta riippumatta – joskin sinkuille baareilla ja klubeilla voi toki olla eri merkitys kuin vakituisissa suhteissa eläville. Mattsonin (2020) ja Cattanin ja Vanolon (2014) mukaan esimerkiksi homoravintolat ovat edelleenkin paikkoja, joissa sateenkaariväkeen kuuluvat voivat vapaasti ja turvallisesti kokoontua ja osallistua niiden järjestämiin yhteiskunnallisestikin merkittäviin tapahtumiin ja vastustaa heteronormatiivisia rakenteita. Turvallisten tilojen puute näkyy myös sanallistettuna aineistossa: *Olisin halunnut yrittää tavata miittien kautta ns. "turvallisista" ihmisiä täältäkin [uudelta] paikkakunnalta [L].* Tapahtumista nousi erikseen esiin myös yhdistystoiminnan kautta saadun vertaistuen väheneminen, ja sen nosti esiin noin 8 prosenttia vastaajista molemmista ryhmistä (S: 8,3 %, n = 17; L: 7,7 %, n = 21, -): *Setan vertaisryhmiin pystyi ennen mennä ilmottautumatta. Nykyään ryhmäkokoja rajoitetaan ja ryhmiin pitää ilmoittautua hyvissä ajoin etukäteen. - - En siis enää käy vertaisryhmissä [L].*

Gorman-Murray ym. (2017, 40, 47) korostavat, että sateenkaariystävät ja -verkot sekä -yhdistysten järjestämä toiminta muodostavat yhteisiä resursseja ja solidaarisuuden verkostoja, jotka vahvistavat resilienssiä ja ovat siten olleet tärkeitä katastrofitilanteissa. Covid-19-pandemiassa nämä turvaverkot luhistuivat tai muuttivat muotoaan siirtyessään verkkoon. Tapahtumien ja tapaamisten siirtymistä verkkoon työn rinnalla käsitellään vastauksissa paljon, ja teema nousee esiin myös avainsanoissa (*etä, live, netti, etätyö*; taulukko 1). Verkkoyhteisöt ja verkkomateriaalit ovat tarjonneet mahdollisuuden ylläpitää sosiaalisia verkostoja (Fish ym. 2020, 451), ja laajemminkin verkko on tarjonnut korvaavia vapaa-ajanvieton tiloja baarien, pridejen ja harrastusten tilalle pandemian aikana (Anderson & Knee 2021). Myös tähän kyselyyn vastanneet ovat kokeneet, että verkon käyttö on jossain määrin helpottanut osallistumista tapahtumiin, ja toisinaan verkoitsee järjestetyt tapahtumat ovat olleet jopa houkuttelevia

(*Biseksuaalien naisten vertaisryhmän kokoontumisiin on pikemminkin taas tullut osallistuttua kun ne ovatkin etänä [L].*) Verkko on myös tuonut aivan uusia osallistumismahdollisuuksia (*Verkon kautta pääsee osallistumaan valtakunnallisiin sateenkaaritapahtumiin, ilman että tarvitsee matkustaa [L]*), ja verkoitsee tapahtuva viestintä on voinut myös helpottaa jännitystä ja asiointia (*Korona on helpottanut transpolin kohdalla, sillä olen ollut vähemmän jännittyneempi ja ahdistuneempi videopuheluiden kautta, kuin itse paikan päällä [L]*). Pandemia ei ole täysin estänyt uusienkaan tuttavuuksien muodostumista; apuna on ollut nimenomaan verkko: *Palasin koronaeristyksen seurauksena Facebookiin, jonka kautta olen tutustunut toisiin homomiehiin ja luonut rentoja nettisuhteita [S].*

Verkossa tarjottava tuki ei ole kuitenkaan saavuttanut kaikkia tasavertaisesti eivätkä kaikki ole mieltäneet online-tiloja mielekkäiksi, vaikka sateenkaariyhteisöjen jäsenillä on pitkä historia Internetin kautta verkostoitumisessa (Grantin ym. 2021, 658). Toisaalta vastaajat ovat saattaneet kokea myös jonkinlaista verkkoähkyä, jolloin tilaisuuksiin ei tullut osallistuttua (*Etäryhmiin en halua, töissä ollut tarpeeksi etäilyä [L]*). Halukkuus osallistua verkkotapahtumiin onkin hyvin yksilöllistä ja riippuu päivittäisestä verkon käytön määrästä ja omasta suhtautumisesta verkkoviestintään sekä omasta iästä ja kokemuksesta tapahtumien sopimisesta itselle (*Verkkotapahtumat ovat suunnattu pääasiallisesti nuorille [L]*). Lehtonen (2022, 85) on puolestaan nostanut esiin, että järjestötoiminnan työskentelytapojen muuttuminen on heikentänyt myös vapaaehtoisten aktivistien jaksamista, etenkin jos rinnalla on ollut myös esimerkiksi katkoja työsuhteissa. Toimintatapojen lakkautumisella ja muuttumisella on siis ollut haitallisia vaikutuksia vertaistukea ja -toimintaa tarvitseville sekä niitä järjestäville.

Henkisen hyvinvoinnin heikkeneminen

Pandemian rajoitukset ovat vaikuttaneet henkiseen jaksamiseen, mikä näkyy selvästi avainsanoissa. Ilmaukset *yksinäinen, yksinäisyys* ja *mielen-*

terveys viittaavat pandemian aiheuttamaan henkiseen pahoinvointiin (*Ei juurikaan kontakteja, en ole käynyt treffeillä, homobaareissa, tapahtumissa tms. Yksinäisyyden tunne korostunut entisestään [S]; Kontaktit ovat vähentyneet rutkasti ja näin ollen mielenterveys kusee [S]*). Vaikka tämän ryhmän avainsanoja on vain vähän (taulukko 1), aineiston laadullinen tarkastelu paljastaa, että peräti joka neljäs sinkkuvastaajista (26,2 %, n = 54) on maininnut vähintään yhden henkiseen hyvinvointiin liittyvän seikan (esim. yksinäisyys, mielenterveyden järkkyminen, turhautuminen), jota pandemia on heikentänyt; läheissuhteessa olevien osuus on 14,8 % (n = 40, ***). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien on havaittu kokevan yksinäisyyttä ja mielenterveysongelmia enemmän kuin enemmistöön kuuluvien (ks. esim. Kylmä ym. 2014), ja pandemian rajoitukset ovat entisestään lisänneet yksinäisyyttä ja tuntemuksia mielenterveyden heikentymisestä.

Selvimmän sinkkujen henkisen hyvinvoinnin heikentymistä kuvattiin yksinäisyyden tunteena (S: 11,7 %, n = 24; L: 4,1 %, n = 11, **) ja mielenterveyden järkkymisenä (S: 14,6 %, n = 30; L: 9,0 %, n = 24, *), joihin voi liittyä myös itsetunto-ongelmia (*Lisäksi pandemia on vaikuttanut - - niin paljon, että itsetuntoni on kärsinyt [S]*) tai lievempää turhautumista (*Koko tilanne turhauttaa, kun juuri koin "valaistumisen" suuntautumiseni suhteen, niin tottakai sitten puhkeaa jokin pandemia ja laittaa kaiken tauolle [S]*). Pandemia on voinut myös korostaa suhdestatusten vastakkainasettelua ja nostaa esiin monenlaisia tuntemuksia läheisyyden kaipuusta ja yksinäisyydestä aina syyllisyyden- ja häpeäntunteeseen asti: *Kaipaani läheisyyttä mutta en jaksa etsiä sitä enkä halua tuntea syyllisyyttä mahdollisista tartunnoista. Minua hävettää kuinka yksinäinen olen välillä ja kuinka pitkään aikaan en ole ollut fyysisesti läheinen toisen ihmisen kanssa [S]*. Koska norminmukainen parisuhde edustaa tavoiteltavaa onnea (Kolehmainen & Lahti 2020, 107) ja pandemiassa yksin eläminen voi voimistaa ympäristön aiheuttamia kielteisiä tuntemuksia, toteutuu singlismin eriarvoistava vaikutus pandemian aikana entistä selvemmin.

Myös läheissuhteisten vastauksissa mainittiin yksinäisyys: pelkkä kumppanin seura ei riitä korvaamaan sosiaalisia suhteita, etenkin jos ihmisuhteiden määrä on kaventunut vielä esimerkiksi työttömyyden myötä (*Korona on siis lisännyt yksinäisyyttä huomattavasti. Olen myös työtön joten ainoa ihmiskontaktini on avopuolisoni. Koen siis erakoituneeni. [L]*) Toki parisuhteen myös koettiin vähentävän yksinäisyyden tunnetta, vaikka muiden ihmisten kanssa ei pääsytäkään kosketuksiin totuttuun tapaan (*-- olen pystynyt työskentelemään kotoa käsin - - ja asun yhdessä puolisoni kanssa, joten en koe olevani erityisen yksinäinen [L]*).

Verkko ei ole aina tuonut helpotusta yksinäisyyteen ja henkiseen pahoinvointiin: *Ei ole paikkaa missä tavata ihmisiä ja netti täynnä urpoja [S]; En halua käyttää Grindrä, ja Tinder on niin sanotusti "kuollut paikka" [S]*. Verkko saatettiin kokea välttämättömäksi pahaksi ja henkilökohtaista esiintymistä pidettiin ahdistavana, mikä puolestaan syvensi yksinäisyyden ja osattomuuden kokemusta entisestään (ks. myös. Grant ym. 2021, 655; Malmquist ym. 2024). Kaiken kaikkiaan sinkut mainitsivat verkkoitse tapahtuvan viestinnän hieman useammin kuin läheissuhteessa olevat (S: 19,4 %, n = 40; L: 12,7 %, n = 34, *); huomattakoon kuitenkin, etteivät nämä maininnat kerro verkossa tapahtuvan viestinnän todellisesta määrästä. Sinkut kokivat verkkoviestinnän hieman läheissuhteisia useammin negatiiviseksi, koska sen ei koettu lisäävän hyvinvointia. Erityisesti he nostivat esiin romanttisten ja seksisuhteiden löytämisen vaikeuden verkossa, läheissuhteissa olevat puolestaan pitivät verkkoa hyvänä keinona pitää yllä olemassa olevia ystävyysuhteita. Tämän kaltaiset kommentit tukevat aiempia havaintoja siitä, että verkkoviestintä ei ennusta sinkkujen hyvinvointia mutta ennustaa läheissuhteissa olevien pärjäämistä (Carotta ym. 2023, 2540–2541).

Vaikka henkistä hyvinvointia koskevat vastaukset eivät heijasta pelkästään sateenkaarevien kokemia ongelmia pandemian aikana, poikkeavat koke-

mukset siinä, että pandemian aiheuttaman stressin ja vähemmistöstressin yhteisvaikutus on voinut olla raskasta: *Vähemmistöstressi tuo lisäpainoa korona stressille, ja ahdistuneisuus lisääntyy kun on useampaa stressattavaa aihetta [L]*. Toisaalta pandemian aiheuttamat rajoitukset ovat voineet myös helpottaa jokapäiväistä elämää ja vähentää vähemmistöstressiä ja ahdistusta, joita ovat aiheuttaneet elämänlaatua heikentävät ja jopa väkivaltaiset ympäristöt (ks. Goldbach ym. 2021, 124; Malmquist ym. 2024, 979). Nämä kokemukset ovat yhteisiä sekä sinkuille että läheissuhteissa eläville: *Toisaalta vähemmistö stressi on vähäisempää, kun teen töitä kotoa ja ei tarvitse miettiä vessoja tai sosiaalisia tilanteita niin paljon [L]; Oon saanu - - pysytellä kotona eikä oo tarvinnu kokee julkisilla paikoilla dysforiaa [S]*. Vastauksissa näkyy Gorman-Murray ym. (2017, 46) esiin nostama seikka siitä, että koti voi olla myös emotionaalinen turvapaikka, jossa voi olla oma itsensä ja etäällä julkisesta tarkkailusta. Edellä mainittujen seikkojen lisäksi aineistossa mainittiin vielä muutaman kerran pelko yhteiskunnan radikalisoitumisesta, turvallisuuden tunteen puuttuminen ja epä tietoisuus tulevaisuudesta, jotka saattoivat nekin lisätä henkistä pahoinvointisuutta.

Monisuhteisten kaventuneet ihmissuhteet

Kyselyyn vastanneista 25 (4,8 %) ilmoitti elävänsä moni- tai polyamorisessa suhteessa. Heistä kaksi oli maininnut pandemiasta koituneen jotain positiivista: monisuhteessa elävä muunsukupuolinen vastaaja on kokenut vähemmistöstressin vähentyneen, koska *teen töitä kotoa ja ei tarvitse miettiä vessoja tai sosiaalisia tilanteita niin paljon [L]*. Toinen kumppaniensa kanssa eri paikkakunnilla asuva vastaaja on kokenut puolestaan saaneensa tarpeellisen tauon hankalassa suhteessaan: *käytimme sitä [koronan liikkumisrajoituksia] tekosyynä pitää muutoinkin tervetullutta taukoa vaikeasta suhteesta. Se tuottikin tulosta [L]*. Neljä vastaajaa puolestaan kommentoi, ettei pandemia ole vaikuttanut heihin sateenkaarevuuden näkökulmasta mitenkään.

Loput monisuhteissa elävistä vastaajista nostivat esiin samankaltaisia ongelmia kuin muutkin vastaajat, kuten tapahtumien loppumisen ja vertaistuen vähentymisen. Myöskään yksinäisyyden tunteelta he eivät ole välttyneet, koska ystäviä ja läheisiä on ollut vaikea tavata. Aineistosta nousee esiin kuitenkin yksi erityinen monisuhteisia koskeva piirre, joka on pikemminkin lähellä sinkkuvastaajien kuin läheissuhteessa elävien kokemuksia: uusien seksi-, seurustelu- ja romanttisten suhteiden löytämisen vaikeus. Koska monisuhteisuuteen liittyy samanaikaisesti useamman kuin kahden henkilön muodostama polyamorinen tai seksuaalinen suhde, on suhteissa mahdollisuus etsiä uusia kumppaneita jo olemassa olevien kumppaneiden rinnalle. Samaan tapaan kuin sinkuillakin, monisuhteisten vastaajien mahdollisuudet etsiä kumppaneita kapenivat merkittävästi pandemian aikana: *monet treffit on peruutunut sen [pandemiarajoitusten] vuoksi [L] ja deittailu on aika mahdotonta [L]*.

Liikkumis- ja tapaamisrajoitukset kokivat hankaliksi myös ne, joilla oli useita kumppaneita ennestään mutta joiden kumppaneista yksi tai useampi asui toisella paikkakunnalla: *mahdollisuudet tavata etäkumppania ovat olleet olemattomat [L]; romanttiset etäsuhteet ovat olleet todella vaikeita, koska emme ole uskaltaneet matkustaa juurikaan toistemme luokse [L]*. Yksi vastaajista pohtiikin, että *[k]orona on luultavasti vielä suurempi ongelma niille polyille joiden kumppanit asuvat eri paikkakunnilla [L]*, vastaaja itse on päättänyt *pitää pidempää taukoa kumppaninhaussa [L]* pandemian vuoksi. Monisuhteisten kokemuksissa yhdistyvät siis sinkkujen kokemukset ja sellaisten henkilöiden kokemukset, jotka asuvat pariskuntana etäsuhteessa. Eräs vastaaja on kuitenkin ollut valmis ottamaan riskejä oman henkisen hyvinvointinsa takaamiseksi: *kumppaneitani olen tavannut - -, vaikka me eri talouksissa asummekin. Tämä toimintatapa kyllä mahdollistaa melko pitkätkin hyvinvoinnin ja mielenterveyden kannalta [L]*.

Ei-cis-sukupuolisten viivästyneet transitiot ja identiteetin tukahtuminen

Lehtosen (2022) ei-cis-sukupuolisten ihmisten pandemia-ajan työelämäkokemuksia kartoittavassa tutkimuksessa kävi ilmi, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset kärsivät paljon yksinäisyydestä ja mielenterveysongelmista sekä työssään että muutoin elämässään. Lisäksi transhenkilöiden työtilanne oli heikentynyt ja he kohtasivat syrjintää. Toisaalta he saattoivat myös kokea, että epäasiallinen kohtelu ja tarve noudattaa työpaikan sukupuolinormeja olivat vähentyneet etätöiden myötä. (Mts. 85.) Myös tämän kyselyn vastauksissa käsiteltiin yksinäisyyden kokemuksia ja mielenterveysongelmia. Näiden lisäksi nousi esiin kaksi teemaa: Ensinnäkin transhenkilöiden diagnoosit ja sukupuolenkorjausprosessit ovat viivästyneet, mikä on ollut omiaan lisäämään sukupuolidysforiaa: *Puolisoni transdiagnoosin saaminen on hidastunut huomattavasti ja hän on kokenut ahdistusta ja masennusta tästä johtuen [L]*, (ks. myös mts. 88). Transitiota on voitu myös viivästyttää itse, koska on pelätty terveydenhuollon kuormittumista: *[o]len venyttänyt joitain hoitoon liittyviä asioita (sotun muutos, labrat ym.), etten käyttäisi terveydenhuollon resursseja tällä hetkellä [L]*.

Toinen toistuva teema liittyy oman identiteetin rakentamiseen. Tilaisuudet elää ja tulla hyväksytyksi transsukupuolisena henkilönä ovat osoittautuneet vähäisiksi pandemian aikana, koska oman identiteetin toteuttamisen mahdollistavista julkisista tiloista on ollut puute; sukupuoli-identiteettiä merkityksellistetään kodin lisäksi paljon juuri julkisissa tiloissa (Grant ym. 2021, 654–656): *Koronaepidemia on käytännössä lopettanut elämäni transnaisena. Kaikki vapaa-ajan tilaisuudet on peruttu. - - Olen riippuvainen läheisistä kodin ulkopuolisista kontakteista [L]*). Pandemian on koettu jopa *kuihduttavan, koska vain ihmisten keskellä oleminen mahdollistaa kukoistukseni [S]*, tai *pandemia on vähentänyt sukupuolieuforian kokemuksia, kun on harvemmin syy laittaa binderi päälle ja oikein panostaa ja tuntee sen seurauksena itsensä komeaksi [L]*. (Esimerkissä mainitun rintakehää muokkaavan

liivin tms. eli binderin käyttöön on voinut liittyä myös lääketieteellisiä rajoituksia henkilöillä, joilla on pandemian aiheuttamia hengitystieongelmia, ks. Paceley ym. 2021, 100–101). Vastaavia kokemuksia siitä, ettei ole tullut nähdyksi identiteettiään vastaavana henkilönä pandemian aikana, on raportoitu myös Lehtosen (2022) ja Grantin ym. (2021) tutkimuksissa. Lähitapaamisia korvaavat verkkotapaamisetkaan eivät ole olleet kaikille transsukupuolisille henkistä hyvinvointia parantava asia: eräs vastaaja kertoo etäopiskelun olleen *äärimmäisen ahdistavaa deadnamella [’haamunimi, aiemmin annettu nimi’] muodostetun tunnuksen vuoksi [S]* ja pelänneensä tulewansa väärinsukupuolitetuksi äänensä ja verkkotunnuksensa vuoksi. Pandemian aikana väärinsukupuolittamista on tavattu laajemminkin, esimerkiksi verkoitse hoidetuissa työtilanteissa (ks. Grant ym. 2021, 654).

Koonti ja pohdinta

Olemme tarkastelleet artikkelissa sukupuoli-identiteettinsä ja seksuaalisen suuntautumisen vuoksi marginaalissa olevien henkilöiden selviytymistä covid-19-pandemian aikana. Fokusoimme erityisesti siihen, miten eläminen läheissuhteessa ja sinkkuna on vaikuttanut pandemian aikaisiin kokemuksiin ja selviytymiseen. Lisäksi tarkastelimme erikseen monisuhteissa elävien ja ei-cis-sukupuolisten kokemuksia. Kyselyaineisto kerättiin keväällä 2021 eli vuosi pandemian alun jälkeen, ja kyselyyn vastasi yhteensä 521 henkilöä. Aineistoa analysoitiin sekä tilastollisesti avainsana-analyysin että laadullisesti avainsanojen temaattisen ryhmittelyn ja lähiluvun avulla.

Tutkimus ensinnäkin vahvistaa aiempia, muualla tehtyjä havaintoja siitä, että marginaalissa olevien ryhmien erityistarpeita ei yleensä oteta katastrofitilanteissa huomioon (esim. Gaillard ym. 2017) ja että sateenkaari-ihmisten henkinen huonovointisuus ja vähemmistöstressi kasvoivat pandemian aikana (Malmquist ym. 2024). Vastauksista käy myös selvästi ilmi, että

verrattuna läheissuhteissa eläviin sinkut kokivat pandemian vaikuttaneen elämään enemmän nimenomaan sateenkaarevuuden näkökulmasta. Tätä kokemusta selittää osittain sateenkaarisinkkujen asemoituminen selvästi kahteen marginaaliryhmään: yhtäältä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön ja toisaalta myös parisuhde- ja ydinperhenormeille vieraaseen sinkku- ja yksineläjävähemmistöön. Pandemia ja rajoitukset aiheuttivat vähemmän harmia yhteiskunnassa perinteisenä pidetyille suhde- ja perhemuodoille (joiden mukaisesti useat sateenkaariperheetkin elävät), sillä läheissuhteissa eläminen toi tukea ja turvallisuutta katastrofien aikana (ks. myös Nkire 2022). Sinkkuilla, joiden henkiseen hyvinvointiin eristäytyminen vaikuttaa voimakkaammin kuin läheissuhteissa oleviin (Matthews ym. 2019), tätä mahdollisuutta ei yleensä ollut, ja sosiaalisen tuen saaminen jäi helposti vain verkon varaan.

Vaikka sosiaalisen elämän kaventuminen koski vääjäämättä molempia vastaajajoukkoja, se, millaisia vaikutuksia tällä oli sinkkujen ja suhteessa elävien kokemuksiin, vaihteli. Sinkkujen vastauksissa korostuivat mahdollisuus luoda uusia suhteita ja tavata seurustelu- ja seksikumppaneita; tähän ongelmaan eivät verkkojen tarjoamat mahdollisuudetkaan tarjonneet apua. Vaikka tapaamisrajoitukset koskivat toki kaikkia suomalaisia, marginaalissa olevat kokivat ne erityisen ahdistaviksi, sillä potentiaalisen kumppanin löytäminen on heteroväestöön ja sukupuolienemmistöihin kuuluvia hankalampaa. Läheissuhteissa olevat nostivat puolestaan useammin esiin ystävien tapaamisen vaikeuden. Heillä pandemia ja rajoitukset saattoivat myös vahvistaa keskinäistä yhteenkuuluvuutta, ja suhde mahdollisti turvan ja tarjosi jonkinasteisen sosiaalisen piirin. Aivan tarkkarajaisia nämäkään erot eivät kuitenkaan olleet: myös jotkut läheissuhteissa elävät kaipasivat suhteen ulkopuolisia seksisuhteita, ja monisuhteissa elävät polyamorikot puolestaan kokivat, että uusien romanttisten suhteiden luominen jo olemassa olevien rinnalle oli tullut mahdolliseksi eli suhdekirjo kaventui. Ei-cis-sukupuolisille pandemia aiheutti uudenlaisia ongelmia oman

identiteetin kehittämisessä: vaaraksi koitui uudelleenkaapittuminen ja hoitojen keskeytyminen.

Sosiaalinen tyhjiö aiheutti erityisesti sinkuille yksinäisyyttä ja mielenterveysongelmia. Tämä johtuu paitsi kasvokkaisten tapaamisten vaikeudesta, myös siitä, että yhteydenpito valittuun perheeseen muuttui hankalaksi. Singlismen rakenteelliset ongelmat tuntuivatkin vahvistuvan pandemian aikana: sinkkujen – etenkin sateenkaarisinkkujen – erityistarpeita ei juuri huomioitu rajoitusten aikana. Kolehmainen, Lahti ja Kinnunen (2023) ovatkin todenneet singlismiin liittyvän syrjinnän vaihtelevan tilanteisesti; katastrofien aikana tällainen helposti piiloon jäävä syrjintä tuntuu vain lisääntyvän. Pacleyn ym. (2021, 98) sanoin yhteiset sosiaaliset kokemukset loppuvat siinä, missä marginalisointi alkaa; sosiaalisen luonteensa vuoksi katastrofit marginalisoivat kokemuksia entisestään marginaalien sisälläkin, ja siten pandemiakokemukset eivät ole kaikille marginalisoiduille samantaisia (ks. myös Reid ja Ritholtz 2020).

Läheissuhteisten ja sinkkujen vastaukset eivät kuitenkaan tyystin poikenneet toisistaan, vaan ryhmät jakoivat yhteisiäkin kokemuksia (ks. myös Carotta ym. 2023). Molempia ryhmiä yhdisti erityisesti liikkumis- ja tapaamisrajoitusten aiheuttama kokemus vertaistapaamisten radikaalista vähenemisestä. Tähän johtivat mm. vähemmistöille tärkeiden baarien ja tapaamispaikkojen sulkeutuminen, yhdistysten järjestämisen tuki- ja vertaistoiminnan loppuminen (ja lopulta siirtyminen verkkoon) sekä sateenkaaritapahtumien, kuten pridejen, peruuntuminen. Tällaisten vertaiskohtaamisten merkitys on marginaalissa oleville hyvin tärkeää henkisen hyvinvoinnin vuoksi, mikä näkyi selvästi vastauksissa: vertaistukea kaivattiin kovasti ja sen häviäminen aiheutti henkistä ahdistusta suhdestatuksesta riippumatta. Tällaiset pandemiakokemukset ovat hyvinkin sateenkaarierityisiä, ja samantaisia havaintoja on tehty myös muualta Euroopasta (Malmquist ym. 2024).

Tutkimuksemme valossa on selvää, että yhteiskunnan on pidettävä huolta, että resilienssiä synnyttäviä ja ylläpitäviä kokemuksia voidaan järjestää niillekin, joiden elämä ei kulje normien uomissa. Lisäksi resilienssiä on pyrittävä vahvistamaan nimenomaan ennen katastrofeja (ks. Goldbach ym. 2021, 129; ks. myös Meriläinen ym. 2021 resilienssistä ja katastrofin ajallisista suhteista). Hyvinvoinnin ja resilienssin tarkastelu tarjoaa uutta ja tarkempaa ymmärrystä sateenkaari-ihmisten selviämistä katastrofeissa (Grant ym. 2021, 659). Käsillä oleva tutkimus käsitteli suomalaisesta kontekstista käsin nyky-yhteiskunnassa uudentyypistä vaaraa eli viruspandemiaa, joka leviää ihmisestä toiseen muutoin kuin esimerkiksi seksiteitse tai huumeiden käytön välityksellä leviävä HI-virus, jonka aiheuttaman taudin ja pandemian vaikutuksia on tarkasteltu maailmanlaajuisesti ja myös sateenkaarinäkökulmasta viljalti. Covid-19:n aiheuttama epävarmuuden, eristyksen ja henkisen huonovointisuuden merkitystä tarkasteltiin nyt nimenomaan sateenkaari-ihmisten elämässä, sillä on tarpeen selvittää erityisryhmien tarpeita, jotka unohtuvat helposti kaikkia ihmisiä koskevissa katastrofeissa. Koska tämänkaltaisen pandemia oli uudenvuoden uhka Suomessa, ei kriisi- ja hyvinvointiorganisaatioilla ollut valmiuksia suunnitella toimenpiteitä, jotka olisivat turvanneet kaikkien kansalaisten yhdenvertaisen huomioimisen; tämä tutkimus onkin paljastanut sellaisia erityisongelmia, joita sateenkaari-ihmiset ovat pandemian aikana kohdanneet ja jotka voidaan tulevaisuudessa ottaa huomioon vastaavan tyyppisten vaarojen uhatessa. Tämän lisäksi fokusoimme erityisesti sateenkaari-ihmisten omiin kokemuksiin (ks. myös Malmquist ym. 2024), emme esimerkiksi terveydenhuollon klinisiin tilastotietoihin. Huomattava on kuitenkin, että vaikka vastauksissa nousi voitto puolisesti esiin pandemian aiheuttamia negatiivisia seikkoja, joillekuille rajoitukset saattoivat olla joissain määrin positiivisia; parisuhteelle jäi enemmän aikaa ja suhde toimi voimavarana ja oli resilienssiä lisäävä tekijä. Vähemmistöstressi saattoi puolestaan jopa vähentää, koska paineet kodin ulkopuoliseen kanssakäymiseen esimerkiksi töissä poistuivat (ks. myös Malmquist ym. 2024).

Katastrofeistakin selviämisen näkökulmasta suurimpia haasteita ovat edelleen hetero- ja sukupuolinormatiivisuuden sekä parisuhdenormatiivisuutta ja singlismiä luovien asenteiden ja rakenteellisten puitteiden vähentäminen (ks. myös Gaillard ym. 2017, 22). Megan Daigle ja Henri Myrntinen (2018) korostavat, että syrjintä ei ilmaannu tyhjistä kriisien alkaessa vaan syrjinnän mahdollistavat rakenteet on luotu jo ennen niitä. Suomessa pandemia ei liene synnyttänyt tässä tutkimuksessa raportoitua, ulkomailla tapahtuneen kaltaista väkivaltaa, mutta se on aiheuttanut Suomessakin selviä ongelmia; ne ovat olleet pikemminkin yhteiskunnassamme esiintyneitä rakenteellisia haasteita, jotka ovat heikentäneet yleistä jaksamista ja hyvinvointia. Tutkimuksemme nostaa esiin ongelmia, jotka jäävät aluksi helposti huomaamatta, koska ne eivät ole syntyneet esimerkiksi laittomien tekojen seurauksena eivätkä vaadi rikosoikeudellisia toimia. Pandemian seuraamukset voivat kuitenkin näkyä yhteiskunnassa ihmisten henkisenä huonovointisuutena vielä pitkään. Katastrofeihin valmistautumiseen tähtäävässä työssä ei ole kyetty ottamaan vähemmistöjä ja heidän erityistarpeitaan huomioon, vaan kokemuksia on kerättävä jälkikäteen tapaus tapaukselta. Helpotusta tähän ongelmaan voisi tuoda se, että epätasa-arvoistavia rakenteita puretaan ja marginaaliryhmiä otetaan mukaan katastrofien ehkäisytyön ja niistä palautumisen suunnitteluun (ks. myös Gorman-Murray ym. 2017, 49; Daigle ja Myrntinen 2018, 115; Saksa 2021), jolloin katastrofeihin varautuminen olisi osaavampaa ja osuvampaa myös marginaalien näkökulmasta. Tällöin voitaisiin päästä myös purkamaan läheissuhteisiin ja ydinperheeseen liittyviä normatiivisuuksia ja ottamaan huomioon moninaiset suhdemuodot ja sinkkuelämän erityispiirteet ja mahdollisuudet.

Lähteet

- Alasuutari, Varpu. 2020. "Queer-ystävyyden perheenä ja tukiverkostona." Teoksessa *Perhe ja läheissuhteet sateenkaaren alla*, toimittaneet Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola, 104–108. Tallinna: Gaudeamus.
- Anderson, Austin & Eric Knee. 2021. "Queer isolation or queering isolation? Reflecting upon the ramifications of COVID-19 on the future of queer leisure spaces." *Leisure Sciences* 43 (1–2): 118–124. <https://doi.org/10.1080/01490400.2020.1773992>.
- Barrientos, Jaime, Monica Guzmán-González, Alfonso Urzúa & Francisco Ulloa Osses. 2021. "Psychosocial impact of COVID-19 pandemic on LGBT people in Chile." *Sexologies* 30 (1): 35–41. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2020.12.006>.
- Barzilay, Ran, Tyler Moore, David Greenberg, Grace DiDomenico, Lily Brown, Lauren White, Ruben Gur & Raquel Gur. 2020. "Resilience, COVID-19-related stress, anxiety and depression during the pandemic in a large population enriched for healthcare providers." *Translational Psychiatry* 10 (1): 1–8. <https://doi.org/10.1038/s41398-020-00982-4>.
- Baumel, Katie, Mara Hamlett, Brittany Wheeler, ym. 2021. "Living through COVID-19: Social distancing, computer-mediated communication, and well-being in sexual minority and heterosexual adults." *Journal of Homosexuality* 68 (4): 673–691. <https://doi.org/10.1080/00918369.2020.1868190>.
- Bishop, Amie. 2020. *Vulnerability amplified: The impact of the COVID-19 pandemic on LGBTIQ people*. New York: Outright Action International. Haettu 2.6.2023 osoitteesta <https://search.issuelab.org/resource/vulnerability-amplified-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-lgbtq-people.html>.
- Blair, Kaleb L. & Rhea A. Hoskin. 2019. "Transgender exclusion from the world of dating: Patterns of acceptance and rejection of hypothetical trans dating partners as a function of sexual and gender identity." *Journal of Social and Personal Relationships* 36 (7): 2074–2095. <https://doi.org/10.1177/0265407518779139>.
- Brown, Katrina & Elizabeth Westaway. 2011. "Agency, capacity, and resilience to environmental change: Lessons from human development, well-being, and disasters." *Annual Review of Environment and Resources* 36 (1): 321–342. <https://doi.org/10.1146/annurev-enviro-052610-092905>.
- Candel, Octav-Sorin & Mihaela Jitaru. 2021. "COVID-19 and romantic relationships." *Encyclopedia* 1 (4): 1038–1046. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia1040079>.
- Carotta, Christin, Lavender-Stott, Erin, Garcia, Aileen & Liu, Hung-Ling. 2023. "Relationship Status and Well-Being in the Context of the COVID-19 Pandemic" *Journal of Family Issues* 44 (10): 2527–2546. <https://doi.org/10.1177/0192513X221105242>.
- Cattan, Nadine & Albert Vanolo. 2014. "Gay and lesbian emotional geographies of clubbing: Reflections from Paris and Turin." *Gender, Place & Culture* 21 (9): 1158–1175. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2013.810603>.
- Cornelius, Talea, Ana DiGiovanni, Allie W Scott & Niall Bolger. 2022. "COVID-19 distress and interdependence of daily emotional intimacy, physical intimacy, and loneliness in cohabiting couples." *Journal of Social and Personal Relationships* 39 (12): 3638–3659. <https://doi.org/10.1177/02654075221106391>.
- Daigle, Megan & ja Henri Myrntinen. 2018. "Bringing diverse sexual orientation and gender identity (SOGI) into peacebuilding policy and practice." *Gender & Development* 26 (1): 103–120. <https://doi.org/10.1080/13552074.2018.1429091>.
- De Man, Jeroen, Veerle Buffel, Sarah van de Velde, Piet Bracke, Guido F. Van Hal & Edwin Wouters. 2021. "Disentangling depression in Belgian higher education students amidst the first COVID-19 lockdown." *Archives of Public Health* 79 (3): 1–10. <https://doi.org/10.1186/s13690-020-00522-y>.
- DePaulo, Bella & Wendy Morris. 2005. "Singles in society and in science." *Psychological Inquiry* 16 (2–3): 57–83. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2005.9682918>.
- D'Ooge, Charlotte. 2008. "Queer Katrina: Gender and sexual orientation matters in the aftermath of the disaster." Teoksessa *Katrina and the women of New Orleans*, toimittanut Beth Willinger, 22–24. New Orleans: Tulane University. <https://issuu.com/newcombcollgeinstitute/docs/nccrowreport08/s/11775539>.
- Enarson, Elaine & Bob Pease. 2016. *The Gendered Terrain of Disaster. Thinking about men and masculinities*. Teoksessa *Men, masculinities and disaster*, toimittaneet Elaine Enarson & Bob Pease, 3–20. New York: Routledge.
- Fish, Jessica, Lauren McInroy, Megan Pacey, Natasha Williams, Sara Henderson, Deborah Levine & Rachel Edsall. 2020. "'I'm kinda stuck at home with unsupportive parents right now': LGBTQ youth's experiences with COVID-19 and the importance of online support." *Journal of Adolescent Health* 67 (3): 450–452. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.06.002>.
- Gaillard, Jean-Christophe. 2010. "Vulnerability, capacity and resilience: perspectives for climate and development policy." *Journal of International Development* 22 (2): 218–232. <https://doi.org/10.1002/jid.1675>.
- Gaillard, Jean-Christophe, Andrew Gorman-Murray & Maureen Fordham. 2017. "Sexual and gender minorities in disaster." *Gender, Place & Culture* 24 (1): 18–26. <http://dx.doi.org/10.1080/0966369X.2016.1263438>.

- Gayatri, Maria & Dian K. Irawaty. 2022. "Family resilience during COVID-19 pandemic: A literature review." *The Family Journal* 30 (2): 132–138. <https://doi.org/10.1177/10664807211023875>.
- Goldbach, Chloe, Douglas Knutson & David C. Milton. 2021. "LGBTQ+ people and COVID-19: The importance of resilience during a pandemic." *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity* 8 (2): 123–132. <https://doi.org/10.1037/sgd0000463>.
- Gonzalez, Kirsten, Saumya Arora, Gabriel Lockett & Jules Sostre. 2021. "Previous resilience has taught me that I can survive anything': LBGTQ resilience during the COVID-19 pandemic." *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity* 8 (2): 133–144. <https://psycnet.apa.org/record/2021-70060-001>.
- Gorman-Murray, Andrew, Scott McKinnon, Dale Dominey-Howes, Catherine J. Nash & Rillark Bolton. 2018. "Listening and learning: Giving voice to trans experiences of disasters." *Gender, Place & Culture* 25 (2): 166–187. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2017.1334632>.
- Gorman-Murray, Andrew, Sally Morris, Jessica Keppel, Scott McKinnon & Dale Dominey-Howes. 2017. "Problems and possibilities on the margins: LGBT experiences in the 2011 Queensland floods." *Gender, Place & Culture* 24 (1): 37–51. <http://dx.doi.org/10.1080/0966369X.2015.1136806>.
- Grant, Ruby, Andrew Gorman-Murray & Briohny B. Walker. 2021. "The spatial impacts of COVID-19 restrictions on LGBTIQ wellbeing, visibility, and belonging in Tasmania, Australia." *Journal of Homosexuality* 68 (4): 647–662. <https://doi.org/10.1080/00918369.2020.1868188>.
- Jantunen, Jarmo H. & Tuula Juvonen. 2021. "Lesbonormatiivisuuksien ristipaineessa: Määrällistä ja laadullista analyysiä Suomi24-verkkokeskusteluista." *SQS – Suomen Queer-Tutkimuksen Seuran Lehti* 15 (1–2): 17–36. <https://doi.org/10.23980/sqs.112512>.
- Kelman, Ilan. 2020. "A Professor of Disasters and Health on COVID-19." *Nautilus* 16.3.2020. Haettu 27.6.2023 osoitteesta http://nautilus.us/blog/a-professor-of-disasters-and-health-on-covid_19.
- Kestilä, Laura, Satu Kapiainen, Merita Mesiäislehto & Pekka Rissanen, toim. 2022. *Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kolehmainen, Marjo, Anu Kinnunen & Annukka Lahti. 2020. "Parittomuuden politiikat?: Sinkkuus suomalaisessa julkisessa keskustelussa." *Yhteiskuntapolitiikka* 85 (4): 370–381. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020091669826>.
- Kolehmainen, Marjo, Annukka Lahti & Anu Kinnunen. 2023. "Affective intensities of single lives: An alternative account of temporal aspects of couple normativity." *Sociology* 57 (1): 3–19. <https://doi.org/10.1177/00380385221090858>.
- Kolehmainen, Marjo & Annukka Lahti. 2020. "Tietoisku: Sateenkaarisinkut." Teoksessa *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*, toimittaneet Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola, 104–108. Tallinna: Gaudeamus.
- Krause, Kristen D. 2021. "Implications of the COVID-19 pandemic on LGBTQ communities." *Journal of Public Health Management and Practice* 27 (1), 69–71. <https://doi.org/10.1097/PHH.0000000000001273>.
- Kylmä, Jari, Anne-Mari Sepponen, Jyrki Ollikainen ym. 2014. "Miesten kanssa seksiä harrastavat miehet: suhde omaan seksuaalisuuteen ja sosiaaliseen ympäristöön." *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 51 (3): 161–176. <https://journal.fi/sla/article/view/48319>.
- Langenkamp, Alexander, Tomás Cano & Christian S. Czymara. 2022. "My home is my castle? The role of living arrangements on experiencing the COVID-19 pandemic: Evidence from Germany." *Frontiers in Sociology* 6. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2021.785201>.
- Lapsistategian koronatyöryhmä. 2020. *Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa – Lapsistategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta*. Valtioneuvoston julkaisuja 21. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Lehtonen, Jukka. 2021. "Pääkaupunkiseudun sateenkaariväki koronakriisissä." *Kvartti. Kaupunkitiedon verkkolehti* 05.08.2021. Haettu 11.3.2023 osoitteesta <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/paakaupunkiseudun-sateenkaarivaki-koronakriisissa>.
- Lehtonen, Jukka. 2022. "Sukupuolivähemmistöt työelämän koronakriisissä." Teoksessa *Henkilöjohtamisen professori Anna-Maija Lämsän juhla-kirja*, toimittaneet Suvi Heikkinen & Marjo Siltaoja, 82–94. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Malmquist, Anna, Marina Miscioscia, Daniela Leal, ym. 2024. "'Under House Arrest': Mental Health and Minority Stress Experiences of LGBTQ+ Young Adults During the COVID-19 Pandemic in Europe." *Sexuality Research and Social Policy* 21, 969–984. <https://doi.org/10.1007/s13178-023-00916-x>.
- Matthews Timothy, Andrea Danese, Avshalom Caspi, ym. 2019. "Lonely young adults in modern Britain: findings from an epidemiological cohort study." *Psychological Medicine* 49 (2): 268–277. doi: 10.1017/S0033291718000788.
- Mattson, Greggor. 2020. "Small-city gay bars, big-city urbanism." *City & Community* 19 (1): 76–97. <https://doi.org/10.1111/cico.12443>.
- McKinnon, Scott. 2017. "Straight disasters: The (hetero)sexual geographies of Hollywood disaster movies." *GeoJournal* 82 (3): 503–515. <https://doi.org/10.1007/s10708-016-9697-z>.

- McSherry, Alice, Eric Manalastas, J. C. Gaillard & Soledad Dalisay. 2015. "From deviant to *Bakla*, strong to stronger': Mainstreaming sexual and gender minorities into disaster risk reduction in the Philippines." *Forum for Development Studies* 42 (1): 27–40. <http://dx.doi.org/10.1080/08039410.2014.952330>.
- Meriläinen, Eija. 2020. "Katastrofien hallinnointia kaupungistuneilla ja epätasa-arvoisilla alueilla: resilienssi ja oikeudet." *Alue ja ympäristö* 49 (2): 179–183. <https://doi.org/10.30663/ay.97447>.
- Meriläinen, Eija, Jacquleen Joseph, Marjaana Jauhola, Punam Yadav, Eila Romo-Murphy, Juliette Marin & Shyam Gadhavi. 2021. "Examining relational social ontologies of disaster resilience: lived experiences from India, Indonesia, Nepal, Chile and Andean territories." *Disaster Prevention and Management* 31 (3): 273–287. doi:10.1108/DPM-02-2021-0057.
- Neumayer, Eric & Thomas Plümper. 2007. "The gendered nature of natural disasters: The impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981–2002." *Annals of the Association of American Geographers* 97 (3): 551–566. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x>.
- Nkire, Nnamdi, Izu Nwachukwu, Reham Shalaby, ym. 2022. "COVID-19 pandemic: influence of relationship status on stress, anxiety, and depression in Canada." *Irish Journal of Psychological Medicine* 39 (4): 351–362. doi:10.1017/ipm.2021.1.
- Paceley, Megan, Sloan Okrey-Anderson, Jessica Fish, Lauren McInroy & Malcolm Lin. 2021. "Beyond a shared experience: Queer and trans youth navigating COVID-19." *Qualitative Social Work* 20 (1–2): 97–104. <https://doi.org/10.1177/1473325020973329>.
- Parikka, Suvi, Timo Koskela, Lauri Hietajärvi, Jonna Ikonen & Katariina Salmela-Aro. 2022. "Koronaepidemian vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja palveluihin: korkeakouluopiskelijat." Teoksessa *Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen*, toimittaneet Laura Kestilä, Satu Kapiainen, Merita Mesiäislehto & Pekka Rissanen, 169–176. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 27.6.2023 osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-865-1>.
- Quinn, Katherine, Jennifer Walsh, Steven John & Alan Nyitray. 2021. "I feel almost as though I've lived this before': Insights from sexual and gender minority men on coping with COVID-19." *AIDS and Behavior* 25, 1–8. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10461-020-03036-4>.
- Reid, Graeme & Samuel Ritholtz. 2020. "A queer approach to understanding LGBT vulnerability during the COVID-19 pandemic." *Politics & Gender* 16 (4): 1101–1109. <https://doi.org/10.1017/S1743923X20000707>.
- Saksa, Noora. 2021. *Sukupuolittunut haavoittuvuus luonnonkatastrofien yhteydessä*. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto: Geotieteiden ja maantieteen osasto.
- Valtioneuvoston kanslia. 2021. *COVID-19-tutkimuskatsaus 3/2021*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Haettu 27.6.2023 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102175178>.
- Wei, John. 2023. "Rethinking queer (Asian) studies: Geopolitics, Covid-19, and post-Covid queer theories and mobilities." *Journal of Homosexuality* 71 (6): 1–23. <https://doi.org/10.1080/00918369.2023.2174471>.
- Weston, Kath. 1991. *Families We Choose. Lesbians, gays, kinship*. New York: Routledge.
- Yamashita, Azusa, Christopher Gomez & Kelly Dombroski. 2017. "Segregation, exclusion and LGBT people in disaster impacted areas: experiences from the Higashinihon Dai-Shinsai (Great East-Japan Disaster)." *Gender, Place & Culture* 24 (1): 64–71. <http://dx.doi.org/10.1080/0966369X.2016.1276887>.
- YK, Yhdistyneet kansakunnat. 2021. *Korona lisää syrjintää* 17.05.2021. Yhdistyneiden Kansakuntien alueellinen tiedotuskeskus. Haettu 15.2.2023 osoitteesta <https://unric.org/fi/korona-lisaa-syrjintaa/>.

Liite: Lähiluvun avulla syntynyt luokittelu

Lähiluvussa tehdyn teemoittelun avulla päädyimme seuraaviin sisältöluokkiin:

- Epidemia ei ole vaikuttanut elämään
- Epidemian vaikutus on koettu positiiviseksi
- Epidemian vaikutus on koettu negatiiviseksi
  - ihmissuhteet
    - uudet tuttavuudet ylipäätään (ei pari- ym. suhde)
    - deittailu
    - romanttisen tai parisuhteen löytäminen
    - seksi ja seksisuhde
    - ystävien tapaaminen
    - läheisten tapaaminen
    - sosiaaliset suhteet, erityisesti sateenkaarihenkilöiden tapaaminen
  - tapahtumat ja tapaamispaikat
    - sateenkaaribaarit ja -tapaamispaikat
    - sateenkaaritapahtumat
    - yhdistystoiminta ja vertaisryhmät
    - tapahtumat yleensä (ei-sateenkaarieryityiset)
  - henkinen hyvinvointi
    - yksinäisyys ja syrjäytyminen
    - mielenterveys
    - väärinsukupuolittaminen ja transitio
    - turvallisuus
    - epätietoisuus tulevasta
    - yhteiskunnan radikalisoituminen
  - muut (esim. harrastukset, matkustaminen)